

Nr 14

Utlåtande i anledning av väckta motioner om nya former för konkursförvaltning.

Första lagutskottet har behandlat två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 611 i första kammaren av herrar *Bengtson* och *Thorsten Larsson* samt nr 774 i andra kammaren av herrar *Börjesson* i Falköping och *Gomér*.

I motionerna, vilka är likalydande, hemställes att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning och förslag angående nya former för konkursförvaltning och tillsyn över sådan förvaltning speciellt i vad avser s. k. fattigkonkurs.

Gällande rätt

Enligt 41 § konkurslagen skall gäldenärs till konkurs avträdde bo omhändervhas av *förvaltare*, i regel en. Förvaltare skall enligt 42 § samma lag äga sådan insikt och erfarenhet som med hänsyn till boets omfattning och beskaffenhet erfordras för förvaltningens behöriga handhavande. Interimsförvaltare utses av konkursdomaren. Vid första borgenärssammanträdet skall borgenärerna förrätta val för utseende av slutlig förvaltare. Vid valet skall enligt 45 § den mening gälla varom bland närvarande borgenärer de förenar sig, vilkas fordringar sammanräknade utgör största beloppet, om dessa borgenärer därjämte utgör minst en tredjedel av de röstande. Kan beslut på sådant sätt ej åstadkommas, skall den mening gälla, som konkursdomaren biträder. Konkursdomaren skall tillse, att den valde förvaltaren icke är obehörig eller saknar den insikt och erfarenhet, som fordras för att tillfredsställande kunna fullgöra förvaltaruppgiften, eller eljest icke är lämplig att handha förvaltningen. Om den valde ej uppfyller nämnda fordringar, skall konkursdomaren utse annan till uppgiften. Förvaltare behöver inte oundgängligen ha juridisk utbildning. Det har förutsatts att erforderlig juridisk sakkunskap tillföres konkursförvaltningen genom rättens ombudsman. I praktiken torde det likväl vara vanligast att till förvaltare utses advokat eller annan praktiserande jurist.

Förvaltarens åliggande anges sammanfattningsvis i 53 § konkurslagen. Enligt detta stadgande åligger det honom att med iakttagande av i konkurslagen meddelade bestämmelser besörja de ärenden, som rör borgenärernas gemensamma rätt och bästa, samt vidtaga alla åtgärder, som främjar en förmånlig och snabb utredning av boet. Förvaltarens befogenheter har dock i avsevärd utsträckning begränsats genom bestämmelser om krav på samtycke, företrädesvis av rättens ombudsman, för vidtagande av vissa åtgärder. I övrigt är han icke vare sig skyldig att följa instruktioner

av borgenärerna eller annan eller berättigad att genom hänskjutande av viss fråga till borgenärerna eller annan undandraga sig ansvaret för dess bedömande.

Konkursförvaltare är icke underkastad ämbetsansvar. Missbruk av behörigheten att företräda konkursboet kan däremot givetvis föranleda ansvar för förmögenhetsbrott, t. ex. för trolöshet mot huvudman. Konkurslagen förutsätter att förvaltare kan bli personligen ansvarig för skada. Förutsättningarna för skadeståndsskyldighet regleras dock icke av konkurslagen utan får bedömas efter allmänna principer. Visar förvaltare motvilja, oskicklighet eller försummelse vid fullgörande av sitt uppdrag, äger konkursdomaren efter omständigheterna tillhålla honom att fullgöra sina åligganden eller skilja honom från befattningen.

Enligt 44 § konkurslagen skall konkursdomaren förordna en person att i konkursen vara *rättens ombudsman*. Befattningen får icke anförtros annan än den som äger både erforderlig insikt i gällande lag för bedömande av de frågor av rättslig innebörd, som ankommer på ombudsmannens prövning, och nödig erfarenhet och sakkunskap för fyllande av de åligganden beträffande tillsyn över konkursutredningen och avgörande av förvaltningsfrågor, som tillhör befattningen. Praxis vid utseende av rättens ombudsman torde innebära, att vid nästan alla domstolar alltid en och samma person eller någon av ett fåtal anlitade personer utses.

Rättens ombudsmans främsta uppgift är att utöva kontroll över förvaltningen. Härom stadgas allmänt i 59 §, att han skall göra sig noga underrättad om boets tillstånd samt under konkursen hålla noggrann uppsikt över förvaltningen. Genom föreskrifter om yttranden i skilda sammanhang av rättens ombudsman till konkursdomaren är sörjt för att ombudsmannens iakttagelser kan vid behov föranleda inskridande av konkursdomaren. Vid sidan av kontrollfunktionen har rättens ombudsman ett betydande inflytande på förvaltningen. Vidtagande av en mångfald viktigare åtgärder fordrar samtycke av honom. I vissa angelägenheter har han även erhållit självständig beslutanderätt. Vidare har rättens ombudsman vissa formella funktioner i egenskap av det allmännas representant, bl. a. uppgiften att vara ordförande vid borgenärssammanträde i flertalet fall, då sådant enligt lagen skall hållas.

Rättens ombudsman anses underkastad ämbetsansvar enligt brottsbalken. Han skall ha avlagt domared. Om skadeståndsansvar för rättens ombudsman gäller i princip detsamma som för förvaltaren.

Förvaltare och rättens ombudsman är berättigade till arvode, som utgår av boet eller viss däri ingående egendom. Arvodet bestämmes av rätten. Det må enligt 82 § konkurslagen icke sättas till högre belopp än som med avseende å det arbete uppdraget krävt, den omsorg och skicklighet, varmed det utförts, samt boets omfattning må anses utgöra skäligen ersättning för uppdraget. Enligt särskild föreskrift i samma lagrum må arvode icke räknas efter tid.

Finner konkursdomaren, då han meddelar beslut om egendomsavträde, att gäldenärens tillgångar sannolikt ej kommer att förslå ens till bestridande av konkurskostnaderna och ställes ej genast säkerhet för dessa kostnader, skall ett förenklat förfaringssätt tillämpas. Reglerna härom, s. k. *fattigkonkurs*, återfinns i 185–188 §§ konkurslagen och innebär bl. a. följande.

I allmänhet skall konkursdomaren förordna en god man att ta vård om boet. Detta erfordras dock icke, om gäldenären i samband med konkursansökningen ingivit förteckning över sina tillgångar och skulder, vilken är underskriven under edsförpliktelse och innehåller uppgift om varje borgenärs namn, boningsort och postadress. Gode mannen skall ofördröjligen upprätta bouppteckning och avlämna denna till konkursdomaren.

Framgår ej av bouppteckningen att tillgång finnes till konkurskostnadernas bestridande, skall konkursdomaren genast kalla gäldenären att inställa sig inför honom för att beediga bouppteckningen. Edgången får dock ej utsättas att äga rum tidigare än en vecka efter det konkursbeslutet meddelades. Har konkursen kommit till stånd på ansökan av borgenär, skall denne underrättas om tiden för edgången.

Därest edgången ej medför upplysning om någon ny tillgång och ej heller någon borgenär ställer säkerhet för konkurskostnaderna, skall konkursen genast avskrivas. Uppkomna kostnader skall, om konkursansökningen gjorts av borgenär, betalas av honom och i annat fall gäldas av allmänna medel. Kommer vid edgången så mycket tillgångar i dagen, att boet förslår till att bestrida kostnaderna för ett ordinärt konkursförfarande eller ställes säkerhet för dessa kostnader, skall konkursdomaren utfärda ny kungörelse med angivande av tid och plats för första borgenärssammanträde o. s. v. Därefter fortgår konkursen i vanlig ordning.

Upptäckes under gången av en vanlig konkurs att det icke finns tillgång till bestridande av konkurskostnaderna, skall förvaltaren anmäla detta för konkursdomaren. Vid anmälningen skall fogas redovisning för förvaltningen.

När anmälningen inkommit, skall konkursdomaren först höra rättens ombudsman över densamma. Därefter skall han, om han finner anmälan befogad, kungöra den i Post- och Inrikes tidningar och de ortstidningar som bestämts då konkursbeslutet meddelades. Får kungörandet till följd, att någon inom trettio dagar från införandet i Post- och Inrikes tidningar ställer säkerhet för konkurskostnaderna, är anmälan förfallen. Så blir också fallet, om någon borgenär eller gäldenären inom samma tid hos konkursdomaren anmäler sig vilja visa, att tillräckliga tillgångar i själva verket styrker att detta hans påstående är riktigt. Ställes ej säkerhet eller företes icke bevisning att boets egendom förslår till konkurskostnaderna, skall konkursen avskrivas.

1962 års riksdagsbehandling

I motionen II:47 vid 1962 års riksdag hemställdes om utredning och förslag angående nya former för konkursförvaltning och tillsyn över sådan förvaltning. Motionen behandlades av första lagutskottet (se härom utl. 1962:22) och blev föremål för omfattande remissbehandling. Samtliga remissyttranden gick i avstyrkande riktning i vad gällde såväl hemställan om en särskild utredning som de av motionären framkastade konkreta förslagen. Flera av remissorganen ansåg att formerna för konkursförvaltningen inte borde göras till föremål för särskild utredning utan övervägas i samband med en allmän översyn av konkurslagen.

Första lagutskottet hemställde i sitt ovannämnda utlåtande, vilket godkändes av

riksdagen, att motionen icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd samt uttalade följande.

I förevarande motion hävdas, att konkursförfarandet enligt gällande lag visat sig icke motsvara nutida krav på effektivitet och ändamålsenlighet. Onödigt lång tid säges ofta åtgå för utredning och avveckling av konkursboet. Härigenom vållas ett sämre utbyte av avvecklingen än som annars kunnat erhållas. Dröjsmålen uppges delvis bero på att konkursförvaltaren i vissa fall saknar affärsutbildning och i regel även ekonomisk utbildning och erfarenhet samt på att förvaltaren t. ex. på grund av advokatverksamhet icke odelat kan ägna sig åt en snabb avveckling av boet. Arvodena till förvaltaren och rättens ombudsman anges bli höga. Med hänsyn till dessa förhållanden anser motionären en ändring av formerna för konkursförvaltningen synnerligen motiverad. Motionären föreslår, att riksdagen skall hos Kungl. Maj:t hemställa om utredning och förslag angående nya former för konkursförvaltning och tillsyn över sådan förvaltning. I anslutning härtill ifrågasätter motionären såsom konkreta förslag att konkursförvaltningsbyråer skulle tillskapas länsvis samt att uppdraget att vara rättens ombudsman skulle anförtros länsstyrelse.

Under den omfattande remissbehandling som förekommit i ärendet har motionärens synpunkter och förslag mött stark kritik. Såvitt utskottet vid sin prövning kunnat finna, saknas anledning att från de av motionären begagnade utgångspunkterna anse den av honom föreslagna, särskilda utredningen påkallad.

Motionen torde emellertid vara föranledd av en i och för sig riktig iakttagelse av att nuvarande ordning ej är i alla avseenden idealisk. Att det normala konkursförfarandet i vissa fall kan ställa sig komplicerat och dyrbart har omvittnats från flera håll under remissbehandlingen. Häradshövdingeföreningen med flera har särskilt pekat på de begränsade möjligheterna att handlägga en konkurs som s. k. fattigkonkurs. Möjligt är att något skulle vara att vinna genom en sådan ändring att som fattigkonkurs finge behandlas ej endast konkurs, där tillgångarna uppenbarligen icke förslår till gäldande av konkurskostnaderna, utan även sådan konkurs, där tillgångarna är så små att de efter konkurskostnadernas gäldande icke skulle lämna nämnvärd utdelning till borgenärerna. Det synes — som nämnda förening uttryckt saken — knappast vara meningen med konkursinstitutet att efter konkursens avslutande gäldenären är än fattigare, borgenärerna icke rikare men förvaltare och rättens ombudsman tillerkända arvoden för arbete som från allmänna ekonomiska utgångspunkter varit utan större värde. Frågan om en reform i den nu antydda riktningen bör prövas i samband med en kommande allmän översyn av konkurslagen, varför en hänvändelse härom från riksdagens sida ej är påkallad.

Årets motioner

Efter en redogörelse för 1962 års motion och riksdagsbehandlingen därav anför motionärerna bl. a. följande.

Lagberedningen har ett uppdrag att ombesörja en allmän översyn av konkurslagen, varvid även problemet om fattigkonkurs måste ingå. Beredningen — — — synes ej ha möjlighet att inom överskådlig tid prestera ett betänkande i fråga om konkurslagstiftningen, som i sin nuvarande utformning är djupt otillfredsställande.

Antalet konkurser i vårt land har ökat under senare år, och detta aktualiserar frågan om förverkligande av det i 1962 års motion väckta önskemålet om en ur både

det allmännas och den enskildes synpunkt önskvärd förenkling av de s. k. fattigkonkurserna. Det kan enligt vår mening ej vara rimligt att det allmänna lägger ner mycken tid och stora kostnader på enkla konkursförfaranden, där de i nu gällande lag nödvändiga kostnaderna helt uppslukar de tillgångar som finns.

Pågående översyn av konkurslagstiftningen

Arbete med en allmän översyn av konkurslagstiftningen pågår inom lagberedningen. Även reglerna om fattigkonkurs, som särskilt ådragit sig motionärernas intresse, kommer därvid att överses. Det är emellertid f. n. icke möjligt att uttala sig om när det omfattande arbetet, som bedrivs i nordisk samverkan, kan vara avslutat.

I sammanhanget kan nämnas att lagberedningen under åren 1962—1963 hos mer än 600 myndigheter och organisationer gjorde en enkät rörande konkursförfarandet, därvid jämväl vissa frågor om fattigkonkurs behandlades. Så gott som genomgående framhölls i ett stort antal yttranden att fattigkonkurs borde användas även i sådana fall där tillgångarna blott medger obetydligt överskott, sedan konkurskostnaderna borträknats.

Utskottet

I förevarande motion begäres skyndsamt utredning om nya former för konkursförvaltning och tillsyn över sådan förvaltning, speciellt i vad avser fattigkonkurs.

Som framgår av redogörelsen ovan pågår inom lagberedningen, i samverkan med övriga nordiska länder, en allmän översyn av konkurslagstiftningen. Därvid kommer även reglerna om fattigkonkurs att överses. Det är ännu för tidigt att uttala sig om när detta mycket omfattande lagstiftningsarbete kan förväntas vara avslutat.

De av motionärerna aktualiserade problemen är inte av den art att de bör brytas ut ur det större sammanhang som revisionen av hela konkurslagstiftningen utgör. Utskottet kan därför icke tillstyrka bifall till motionerna.

På grund av det anförda får utskottet hemställa,

att förevarande motioner, I:611 och II:774, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 28 februari 1967

På första lagutskottets vägnar:

INGRID GÄRDE WIDEMAR

Vid detta ärendes behandling har närvarit:

från första kammaren: herrar Erik Svedberg, Hjorth, Arvidson, Ernulf, fru Lindström*, herrar Svanström, Schött och fru Lilly Ohlsson;

från andra kammaren: fru Gärde Widemar, herrar Ekström i Björkvik, Svensson i Vä*, fru Kristensson, fröken Bergegren, herrar Gustafsson i Borås, Martinsson, och fru Lindekvist.

*) Ej närvarande vid utlåtandets justering.